

نخستین های کتاب

سید محمود مرعشی نجفی

۴. کوچک ترین کتابی که به صورت صحافی شده موجود است، «پادشاه کول پیر» نام دارد. این کتاب با کاغذ ۲۲ گرمی و در ابعاد یک میلیمتر در یک میلیمتر، در مارس ۱۹۸۵ میلادی، به کوشش انتشارات گلنیر در اسکاتلند چاپ شد.

۵. مزامیر داوود، کهن ترین نسخه خطی در جهان است. این اثر به زبان قبطی، به ۱۶۰۰ سال پیش تعلق دارد و در سال ۱۹۸۴ میلادی در منطقه بنی صدف در مصر کشف شد.

۶. کهن ترین متن چاپی، طوماری به زبان کره ای است. این طومار به وسیله مکعب های چوبی با حروف منقوش شده بر آن، چاپ گشته و در ۱۴ اکتبر ۱۹۶۶ میلادی، در منطقه «کیونگجو» کره کشف شد. قدمت این اثر به سال ۷۰۴ میلادی باز می گردد و به زبان کره ای آن را «سوترا» می نامند.

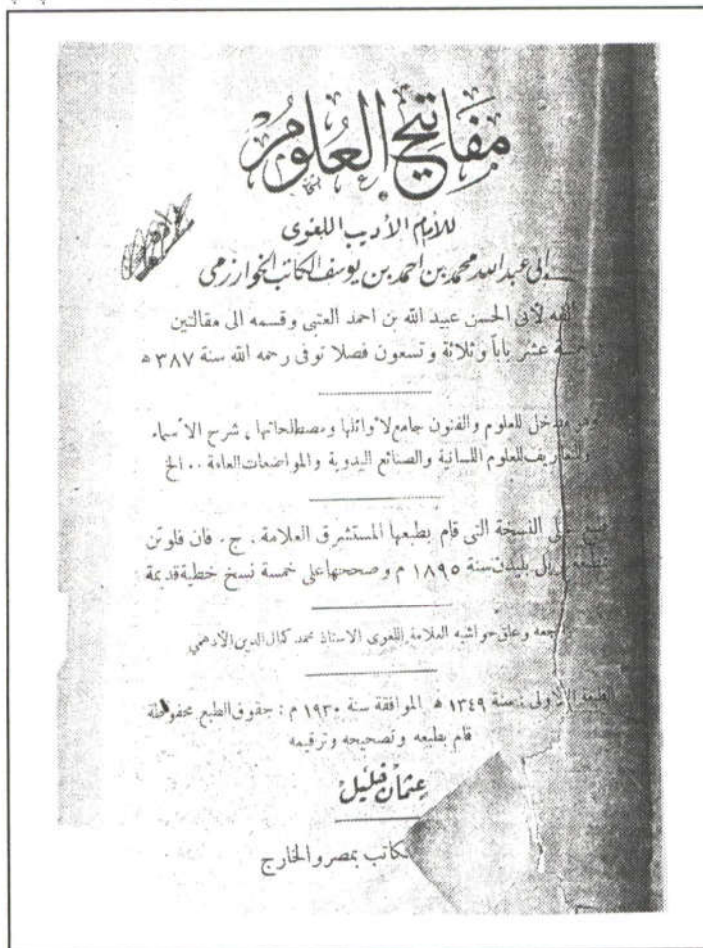
۷. نخستین کتاب چاپی فارسی، تقویم تاریخ، تألیف حاج خلیفه است. این کتاب شامل جداول تاریخی، تا پایان سال ۱۵۰۸ میلادی است. این اثر به زبان های فارسی، ترکی و عربی در سال

۱. نخستین قرآن در جهان، به سال ۱۵۳۰ میلادی در بندقیه ایتالیا چاپ گردید و چاپ دوم، همراه با ترجمه لاتینی ارپینوس در سال ۱۶۲۶ میلادی در ایتالیا منتشر شد. سومین بار نیز با مقدمه لاتینی، در سال ۱۶۹۴ میلادی در هامبورگ آلمان انتشار یافت.

۲. انجیل گوتنبرگ، نخستین کتاب چاپی در جهان است که در هر صفحه آن ۴۲ سطر گنجانده شده. این اثر در حدود سال ۱۴۵۴ میلادی در شهر ماینز آلمان به چاپ رسید. شمارگان آن به سی یا پنجاه نسخه می رسد، که از آن شمار، تنها پنج نسخه در جهان موجود است. انجیل گوتنبرگ گران بهاترین نسخه چاپی در جهان است. چنانکه در سال ۱۹۸۷ میلادی شرکت انتشاراتی مارزون ژاپن، برای یک نسخه آن بیش از پنج میلیون دلار پرداخت.

۳. سوپر بوک، بزرگ ترین کتاب در جهان است، که در سال ۱۹۷۶ میلادی در شهر دنور، در

ایالت کلورادو منتشر شد. طول کتاب ۳/۰۷ متر و عرض آن ۲/۷۴ متر است. وزن کتاب نیز ۲۵۳ کیلوگرم است.

۱۶۹۷ در بندقیه ایتالیا انتشار یافت.

۸. رساله جهادیه، به قلم قائم مقام فراهانی نخستین کتابی است که در ایران انتشار یافت. نشر این اثر، به سال ۱۲۳۳ هجری قمری در تبریز باز می‌گردد.

۹. الاصول، نخستین کتابی است که از یونانی به عربی ترجمه شد. پدید آورنده این اثر اقلیدس است و موضوع آن، هندسه. ترجمه این اثر در عصر منصور عباسی صورت گرفت و حجاج بن مطر، آن را به دو گونه ترجمه کرد: ترجمه الهارونی و ترجمه المأمونی.

۱۰. الارقام الهندسیه، نخستین کتاب عربی در علم حساب است. این اثر به کوشش محمد بن موسی خوارزمی (متوفی بعد از سال ۲۳۲ ق) نوشته و به زبان‌های اروپایی ترجمه شد.

۱۱. چینی‌ها برای نخستین بار کاغذ را در سال ۱۰۵ میلادی اختراع کردند. این فراورده فرهنگی در سده‌های نخستین هجری، به سمرقند راه یافت و سپس ایران و بغداد از آن بهره‌مند گردید.

۱۲. محمد بن ابراهیم الفزاری (متوفی ۱۸۰ ق) نخستین مسلمانی بود که اسطرلاب را پدید آورد.

۱۳. السواعی نخستین کتاب چاپی و عربی در جهان است که به سال ۱۵۱۴ میلادی در ۲۱۱ صفحه و در شهر «فانو» ایتالیا انتشار یافت. مزامیر داوود، دومین کتابی است که به زبان‌های عربی، عبری، یونانی و کلدانی در ایتالیا پدید آمد. این

کتاب در چاپخانه نقولابولس و در سال ۱۵۱۶ میلادی چاپ گشت.

۱۴. القانون، اثر ابن سینا، نخستین متن عربی است که در سال ۱۹۵۳ میلادی در رم چاپ گردید. پیش از آن نیز سه بار ترجمه لاتینی القانون در شهرهای ایتالیا منتشر شد: نخستین بار در میلان (۱۴۷۳ م)، دومین مرتبه در پادوا (۱۴۷۶ م) و نوبت سوم در شهر ناپولی (۱۴۹۱ م). همچنین متن عربی نزهة المشتاق، تألیف شریف ادریسی،

که در باب جغرافیا نوشته شده بود، در سال ۱۵۹۲ در رم چاپ شد. متن عربی کتاب دیگری با نام تحریر اصول الهندسه و الحساب، به قلم خواجه نصیرالدین طوسی، یک بار در رم (۱۵۹۴ م) و نوبت دوم در لندن (۱۶۵۷ م) و چندین بار در کشورهای مغرب و مصر و ایران و هند انتشار یافت.

۱۵. مفصل‌ترین مجموعه چاپی در جهان، اسناد پارلمانی انگلیس است که در ۱۱۱۲ جلد، به همت انتشارات دانشگاه ایرلند، در فاصله سال‌های ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۲ میلادی منتشر شد. این اثر بیش از سه تن وزن دارد.

۱۶. نخستین دائرةالمعارف شناخته شده، سال ۳۷۰ قبل از میلاد به کوشش اسپوسیپوس، برادرزاده افلاطون، در آتن گرد آوری شد.

۱۷. بزرگ‌ترین دائرةالمعارف

جهان، «انسیکلوپدیایونیور سال ایلوسترادا اوروینو امریکان» نام دارد که به سعی انتشارات چی اسپاسا و پسران، در هفتاد جلد و ۱۰۵/۰۰۰ صفحه به انضمام ده کتاب در مادرید و بارسلون اسپانیا منتشر شد و شمار واژگان آن ۱۶/۵۲۰/۰۰۰ است.

۱۸. قدیمی‌ترین نقشه، که

یک لوح گلی است، به ۳۸۰۰ سال قبل از میلاد تعلق دارد. بر روی این لوح، تصویر رود فرات نقش بسته که در مناطق شمالی بین‌النهرین جاری است.

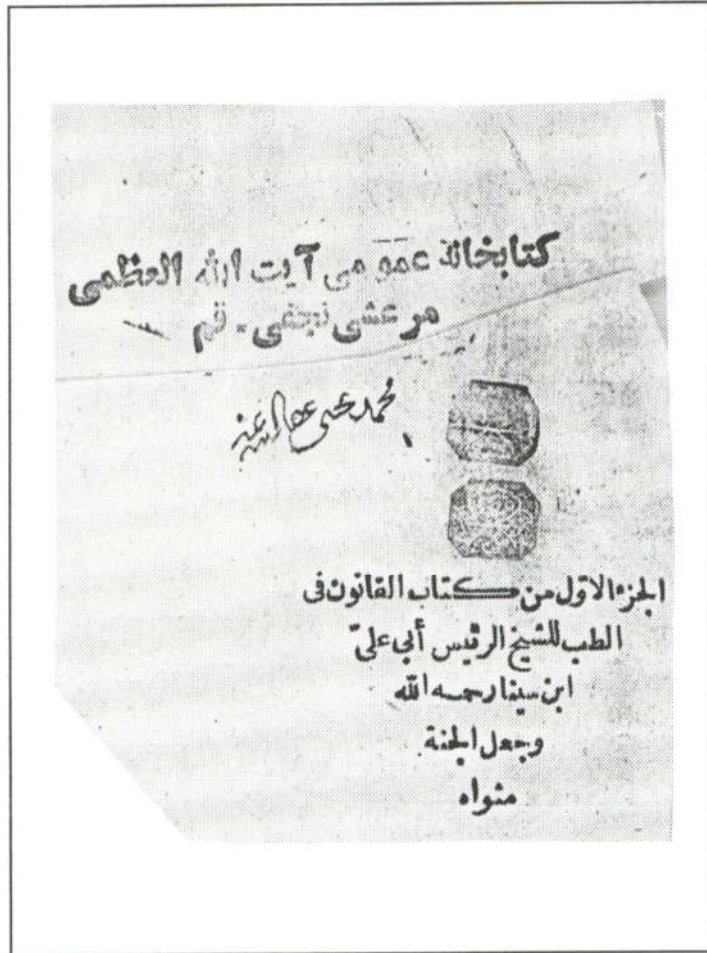
۱۹. نخستین نقشه چاپی، که

نشان دهنده محدوده انگلستان است، در سال ۱۴۴۷ میلادی در شهر بولونیا (شمال ایتالیا)

به چاپ رسید.

۲۰. قدیمی‌ترین ناشر، انتشارات دانشگاه آکسفورد انگلستان است که در سال ۱۴۶۸ میلادی، نخستین اثر خود را منتشر کرد. انتشارات دانشگاه کمبریج انگلستان نیز از سال ۱۵۸۴ تا امروز به کار نشر می‌پردازد.

۲۱. نخستین تاریخ‌نگار شیعه، نصر بن مزاحم بن سیار کوفی

۴. التصريف لمن عجز عن التأليف، به کوشش ابوالقاسم خلف بن عباس زهراوی اندلسی پدید آمد. وی به سال ۴۴۷ در جراحی درگذشت. برای نخستین بار کتاب اودر اوگسبرگ آلمان، با ترجمه لاتینی چاپ شد (۱۵۱۹ م)، سپس در سال ۱۷۷۸ میلادی در آکسفورد انگلستان منتشر گشت.

۵. تقویم الابدان فی تدبیر الانسان، اثر یحیی بن عیسی بن جزلة بغدادی (متوفی ۴۹۳ ق) است. این کتاب دو مرتبه در استراسبورگ آلمان چاپ شد: نخست با ترجمه لاتینی (۱۵۳۲ م) سپس با ترجمه آلمانی (۱۵۳۳ م).

۶. الحاوی فی الطب، تألیف محمد بن زکریا رازی (متوفی ۳۱۳ ق) است. بخشی از کتاب چاپ یندقیه در ایتالیاست، که در سال ۱۵۴۲ میلادی چاپ شد.

۷. الزیج الصابی، به کوشش محمد بن جابر بن سنان الحرانی الصابی (متوفی ۳۱۷ ق) پدید آمد. کتاب برای نخستین بار در سال ۱۵۳۷ میلادی با ترجمه لاتینی، و نوبت دوم در سال ۱۷۹۹ در رم منتشر شد. ۸. الکافیة، اثر عثمان بن عمر (متوفی ۶۴۶ ق) است. وی به این

حاجب معروف بود و کتابش را در ۹۴ صفحه نوشته که به سال ۱۵۹۲ میلادی، در ایتالیا به چاپ رسید.

۹. مبادئ اللغة العربية، تألیف یوحنا ریمندی است، که در سال ۱۵۹۲ میلادی در رم انتشار یافت.

۱۰. النجاة، به سعی ابن سینا (متوفی ۴۲۸) پدید آمد. کتاب وی، به ضمیمه کتاب القانون، در یک جلد به سال ۱۵۹۳ م در رم منتشر گشت.

برآینم تا فهرستی مهیا سازیم که شامل نخستین کتابهای فارسی و عربی در جهان باشد، که از آغاز تا پایان سال ۱۷۹۹ میلادی، به چاپ رسیده‌اند. به

یاری پروردگار، پس از تکمیل، در شماره‌های بعدی این فصلنامه منتشر می‌شود.

بغدادی (متوفی ۲۱۲ ق) است.

۲۲. نخستین تبارشناس که انساب طالبیان را نگاشت، یحیی بن حسن بن جعفر الحجه بن عبیدالله الاعرج بن الحسین الاصغر بن الامام علی زین العابدین، العبیدلی العقیقی (متوفی ۲۷۷ ق) بود. وی کتاب انساب آل ابی طالب را نیز نوشته است.

۲۳. نخستین کتابی که درباره دارو و درمان نوشته شده، اثر شاپورین سهل فارسی است. وی صاحب بیمارستان گندی شاپور بوده، و به حرفه طبابت مشغول. او نیز مؤلف قوی الاطعمه و مضارها و منافعهاست.

۲۴. نخستین دائرة المعارف مصطلحات علمی را محمد بن احمد بن یوسف کاتب بلخی خوارزمی خراسانی (متوفی ۳۸۷ ق) نگاشت. پیش از آن، وی مفاتیح العلوم را نوشته بود.

۲۵. نخستین کتابی که از سال ۳۶۵ تا پایان سده چهارم هجری قمری در دانشگاه الازهر مصر تدریس شد، کتاب الاقتصاد، نوشته قاضی اسماعیلی ابی حنیفه نعمان بن محمد بن حیون قیروانی قاضی معز لدین الله فاطمی است.

اینک به برخی دیگر از کتاب‌های چاپی عربی اشاره می‌کنیم، که در سده ۱۶ میلادی در اروپا منتشر شد:

۱. پدید آورنده رساله الاجرومیة، محمد بن محمد داوود صنهاجی، (متوفی ۷۲۳ ق) است. این رساله سه بار منتشر شد: نخست در رم، سال ۱۵۹۲ میلادی، سپس در سال ۱۶۳۳ میلادی، و سرانجام در لیدن هلند، سال ۱۶۱۷ میلادی.

۲. الالفباء العربیة، تألیف جاکوب کریستمان است. این کتاب در سال ۱۵۸۲ میلادی در نیوشتاد آلمان به وسیله چاپ چوبی منتشر شد.

۳. البستان فی عجائب

الارض و البلدان، اثر سلامش بن کنگدی صالحی است، که در ۱۰۶ صفحه و به سال ۱۵۸۵ میلادی در رم انتشار یافت.

زبور داوود پسر داوود